

---

van de beta-wetenschappers. Naarmate de jaren verstrijken wordt de universiteit steeds meer een bedrijf, dat zijn identiteit wel handhaaft, en bij tijd en wijle ook bediscussieert – met opvallend genoeg nauwelijks of geen inbreng vanuit de theologische faculteit! – maar er even gemakkelijk aan voorbijgaat. Van Deursens licht cynische ondertoon heeft mij doen smullen, maar ik moet mij tot één citaat beperken: ‘De Vrije Universiteit blijft waarde hechten aan de christelijke traditie. Zij vindt het belangrijk dat zij toonaangevende vertegenwoordigers van die traditie in haar midden telt, zonder hen overigens aan te moedigen’ (p. 409).

De geschiedschrijving van de theologische faculteit door Aalders baarde mij aanvankelijk vanwege zijn omvang en saaië uitstraling zorgen, maar ik heb het, voor zover dat met zo’n omvang mogelijk is, in één ruk uitgelezen. Aalders heeft ervoor gekozen de geschiedenis te schrijven rond drie thema’s: theologie en theologen, en dan nog beperkt tot de kwestie van het Schriftgezag; de verhouding van de faculteit tot de Gereformeerde Kerken en de belijdenis, en tenslotte het studentenleven. Hij heeft deze lijnen goed vastgehouden, en heeft mij menigmaal verrast met het leggen van fraaie en ter zake doende dwarsverbanden en scherpe conclusies. Het boek is voorzien van de nodige bijlagen: tabellen en grafieken (wie geïnteresseerd is in de studentenaantallen van Kampen moet hier zijn), korte biografieën van eredoctores, voormalige en huidige hoogleraren, en een lijst van deputaten. Uiteraard bevat het boek naast een notenapparaat van ruim honderd bladzijden (wéér niet onder aan de pagina, ik blijf daar over zeuren), een bibliografie en een register. Een voortreffelijk werk!

De geschiedenis van Kampen is een fraai geïllustreerd koffietafelboek, dat ook zonder leesbril ter hand genomen kan worden. Het is samengesteld door twee gekwalificeerde historici, en dat zette mij aanvankelijk op het verkeerde been. Maar nee, het bleek toch echt een gedenkboek in de slechte zin van het woord te zijn. Het boek is hoofdzakelijk gebaseerd op secundaire literatuur, inclusief een zware gereformeerde galm in het negentiende-eeuwse deel. Het is fragmentarisch, anekdotisch en maakt geen enkel onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Een voorbeeld van de vele die te geven zouden zijn is de vermelding (p. 95) dat tussen 1891 en 1893 Hendrikus Colijn in Kampen de militaire kaderschool (Hoofdcursus) bezocht: ‘van contac-

ten tussen studenten aan de Hoofdcursus en aan de Theologische School is echter niets bekend’ – wat de relevantie van dit feit zou moeten zijn ontgaat mij. Het boek lijkt in grote haast te zijn geschreven en uitgegeven: de relatie tussen tekst en afbeeldingen is vaak pagina’s ver te zoeken, de bibliografie is incompleet, en in de toch niet bepaald onoverzichtelijke lijst van hoogleraren ontbreken jaartallen. Maar niet te somber: het boek is soepel geschreven, en laat zich door de vermoedelijke doelgroep ongetwijfeld met smaak doorlezen. Toch blijf ik weer steken bij dat ene zinnetje: ‘Wat in 1834 de bedoeling van de calvinistische Afscheiding ook was, zij heeft nooit beoogd om te breken met het beginsel van wetenschappelijk onderzoek’. Na het, zoals ik indertijd al opmerkte, nogal hagiografische *Profiel* is hier opnieuw een kans gemist. Ik doe het nog maar een poosje met *Theologie op de drempel van 2000*, maar Kampen (Oudestraat) heeft nu toch echt iets goed te maken, vind ik.

Intussen begint zich echter wel iets af te tekenen van een geschiedenis van de theologiebeoefening en de ambtsopleidingen in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw, waarbij het meer dan de moeite waard zou zijn als er over de grenzen van de confessies heen gekeken zou worden. Ik heb daar in het voorgaande al een paar voorbeelden van gegeven. Gaandeweg de modernisering van Nederland tekent zich een patroon af dat inmiddels in de historische reeks *De natiestaat* uitvoerig en van alle kanten is belicht, onder andere door Van Klinken (*Actieve burgers. Nederlanders en hun politiek partijen 1870-1918*, waarin hij moeiteloos over confessionele grenzen heenstapt). In dat patroon laat de geschiedenis van theologie en ambtsopleiding zich naar mijn idee naadloos beschrijven: het afzetten van de protestantse orthodoxie en van de katholieken tegen de moderniteit die door de Hervormden werd omhelsd, de spanning tussen wetenschap en orthodoxie, en het proces van zelfbewuster wordende minderheden en hun kadervorming. Deze ontwikkelingen kunnen gemakkelijk verder worden gevolgd tot het begin van de eenentwintigste eeuw. De doorbraak van een kritische en zich op de samenleving oriënterende theologie in de jaren vijftig loopt bij gereformeerden en katholieken vrijwel parallel – al lag het accent bij de eersten vooral op het Schriftgezag, bij de tweeden op de moraal en dogmatiek. Maar in beide gevallen